

[CONSTANTIJN HUYGENS] (ZELZATE)
AAN [AMALIA VAN SOLMS (DEN HAAG)]
27 JULI 1644
3636

Vervolg op Huygens' brief van 24 juli 1644 (Worp 4, nr. 3632, p. 11).

Samenvatting: Huygens beschrijft onder meer hoe de cavalerie onder trompetgeschal en tromgeroffel een kanaal oversteekt.

Bijlage: 'Liste des prisonniers de 27e de Juillet 1644.'

Huygens schreef opnieuw op 28 juli 1644 (Worp 4, nr. 3639, pp. 15-16).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Huisarch., Inv. A14, Afd. XIII, nr. 18C, nr. 1, dl. 3, nr. 70: brief (dubbelvel, 19x31cm, abcd | -; autograaf), met bijlage.

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3636, pp. 12-14: volledig.

Namen: Bijma; Frederik Hendrik van den Boetselaer; Johan Wolfert van Brederode; Jean de Carbonnières (heer van La Chapelle-Biron); Henry Frédéric de Culan (heer van Buat); Nicolas D'Aumale; Wigbold van der Does (heer van Noordwijk); Frederik Hendrik; Elie de Gentillot; Sjoerd Grovestins; Henry Hume; Johan Hendrik Mario; Albert-François de Croÿ (graaf van Meghen); Morgan; Lodewijk van Nassau Beverweert; Eustachius Puchler; Johann Albrecht graaf van Solms; Epko Tjarda van Starckenborch; François de Viry; Johan van Wynbergen.

Plaatsen: Antwerpen; Assenede; Frankrijk; Heijfort; Hulst; Maldeghem; Oost-Eekloo; Rimen (fort); Rooienhuis (fort); Sandfort (?); Sas-van-Gent; Ter Doncke (fort); Zelzate (fort).

Glossarium: tambour (tamboer); trompette (trompetter).

Transcriptie

Au Camp à Selzaten, le 27e de Juillet 1644.

Quelques avant-courreurs que je n'ay peu prévenir, demeurant toute la nuict et le jour à cheval avecq Son Altesse pour le servir selon les occurences, auront porté à Vostre Altesse en général ce qu'elle me permettra de luy spécifier du mieux qu'il me sera possible, en un estable de porceaux, sans chaise ni table.

Son Altesse, ayant travaillé quelques jours à ajuster les ordres d'une attaque sur ce canal du Sass, enfin a résolu d'en faire la tentation la nuict entre le 25 et 26e, ayant pour cest effect envoyé devant en une embuscade les régimens du coronel Puchler, du Sr. de Noordwyck et du lieutenant coronel Bijma, qui sont quelques compagnies ramassées qu'il commande.

Vers les huict heures du soir, le 25e, Son Altesse mesme partit avecq environ la moitié de l'infanterie, le reste demeurant soubz Monsieur de Brederode pour marcher quelque temps après nous avecq le bagage, et la pluspart de la cavallerie, de Maldeghem vers lesdits trois régiments qui lors s'estoyent avancez, selon leur ordre, jusques auprès d'Oost-Eeckeloo, où on ne put arriver avecq ce gros que vers les 3 heures du matin, quoyque, pour diligenter, la moitié des gardes fust postée par tours sur des chevaux de chartiers, et le reste de l'infanterie en croupe de la cavallerie.

Le soleil donq estant prest à se lever, et nous restant encor 4 ou 5 heures de chemin à marcher jusqu'au canal, où il ne falloit nullement arriver de jour, Son Altesse se résolut prudemment de s'arrester audit Oost-Eeckeloo, où tout le monde triste et plein de regret, croyant l'entreprinse faillie et mesmes éventée par tant d'intervalles de temps, | b | Son Altesse, bien avisée de nouveau que le canal demeroit tousjours esgalement dégarny de gens, après ce qu'on en avoit projecté et déterminé avecq tant de peine. Le soir donq d'hier 26e vers les huict heures nous remontames à cheval et marchames toute la nuict selon les premiers ordres, à peu près, qui estoyent tels en somme.

Le Lieutenant-Coronel la Capelle, commandant une grande troupe de braves gens, tant officiers que soldats et quelques volontaires choisis pour bons nageurs, marcha à la teste de tout, suivi du Sieur de Noordwijck avecq son régiment, avecq ordre d'attaquer le Fort de Roijenhuijse; suivit le lieutenant coronel Bijma avecq son dit régiment, pour attaquer le Fort ter Doncke. Après luy vint ledit Puchler, avecq son

régiment, pour attaquer le Sandfort, et coucher incontinent après deux ponts de bateaux qu'il menoit, outre un pont de jonqs, comme les deux dits régimens avoyent aussi chascun son pont de jonqs. Ces deux premiers régimens debvoyent particulièrement estre soustenus au besoin par les régimens de Starckenburg et de Wijnberghe, comme Puchler des Escossois. Son Altesse marchoit après ceux-cy aveq l'infanterie et la cavallerie.

Sur les deux-heures-et-demy, après minuict, on arriva dans la mousquettade du canal, vers lequel Monsieur de Beverweert (qui a merveilleusement servi en tout ce long et pénible affaire) quelque temps devant avoit distribué | c | chascune desdites troupes vers leurs postes, où elles firent leur exécution aveq tant d'émulation les unes des autres, que j'ose dire qu'en une petite heure depuis l'alarme donnée tout fut heureusement fait et parfait. Son Altesse, qui venoit tout contre l'attaque de Puchler, comme la plus importante, entendant que le pont de jonqs estoit passé, fit avancer les extraordinaires, les régimens Escossoiz et puis les François pour soustenir et seconder. Mais celuy de Puchler avoit desjà si bien fait, que, ne marchans que trois ou quatre cent pas après luy, nous trouvâmes ses drapeaux sur les remparts, et aussitost Son Altesse fit coucher un des ponts de bateaux au canal, où aveq grande diligence toute la cavallerie passa au galop, aveq grand bruict de trompettes et tambours, à mesure que les troupes arrivoient.

L'histoire des braves comportements de tous les officiers en ceste occasion seroit trop longue. Je suis obligé de dire que tous y ont acquis beaucoup d'honneur et que peut-estre de longtemps il ne s'est veu entreprinse plus joliment exploitée. Ces nageurs, quoyque mis en désordre par un grand fossé, à cent pas du canal, où on leur blessoit desjà du monde, ne laisserent pas de passer à corps perdu, aveq piques et espées au poing, tant qu'il fut possible de les transporter, et emportèrent ainsi leur fort, en blessans et tuans quelques-uns des enemis et faisans honeste quartier au reste, après mesmes avoir soustenu un choq de neuf cavalliers, qui vindrent se fondre sur peu d'entre eux, mais furent tellement receus, qu'ils lascherent le pied honteusement et sans tirer coup.

De ces nageurs a esté le Sieur du Buat, le Sieur de Boetzeler, le Sieur d'Aumale et autres, qui n'ont point | d | eu du mal, mais D'Aumale y a receu quelque nombre de coups, qui ne l'ont pas empesché de passer outre à la nage, comme on espère qu'il n'a point eu de blessure mortelle. Le capitaine Gentillot aussi y a eu quelque blessure, mais plus légère. De Puchler le capitaine Viry, mary de la fille de Mario, a esté tué d'un coup de mousquet au cœur. Ailleurs un capitaine Hume a esté blessé, aussi un Morgan, mais sans danger.

Et ne se doit oublier la généreuse action du Sieur Groustins, capitaine du régiment de Monsieur le Comte de Solms, qui, s'estant fait enroller pour nager, quoyque très-ignorant de ceste science, quand c'est venu au prendre, pour quelques *rijxdalers* s'est fait trainer par des soldats au travers de l'eau aveq des chordes, et, estant passé, s'est comporté de mesme que les plus braves.

À mesure que les autres forts, et plus qu'on n'en avoit proposé d'assaillir, furent occupé, il fut mené à Son Altesse au bord du canal quantité d'officiers et soldats prisonniers et blessez, une recreue de 600 hommes estant venue hier seulement en ce quartier hors de celuy d'Anvers. Le Comte de Meghen, commandant icy, estoit aussi venu aveq son régiment, mais apprenant qu'estions passez, se retira plus viste que le pas vers le Sass, où ils auront bien jetté du monde, voyans comme il est en estat de pouvoir estre assiégré. Son Altesse, mandant à Monsieur de Brederode de s'avancer aveq l'arrièregarde de l'armée vers icy du costé d'Assenede (où il luy a fait mettre deux régimens d'infanterie et un de cavallerie) luy a fait apprester un pont sur le canal, où il vient d'arriver.

Le soleil estant desjà bien levé et la cavallerie passée, Son Altesse a passé aussi à la teste de l'infanterie jusques icy, et, en marchant, a fait sommer et rendre les forts de Rimen, le Heijfort et celuy de Selzate, de sorte qu'en avons ainsi raflé d'une venue jusqu'à 5 ou 6. Plusieurs pressent Son Altesse d'assiéger Hulst, mais il semble plus se disposer au Sass, et je continueray d'en donner toute particularité à Vostre Altesse, à laquelle je donne ces présentes du lieu d'où par ma dernière je voulus dire que peut-estre n'en attendoit-on pas de nous, mais aveq tant de confusion et mauvaise escriture que j'en ay honte. Vostre Altesse de sa bonté excusera dans ce vilain cabinet un homme qui, après avoir travaillé à outrance aux ordres de cest affaire, n'a peu dormir en deux nuits que comme on le peut à cheval.

La fuitte et la consternation est très-grande partout icy, dans la chaleur qu'il fait. Son Altesse a enduré ces fatigues à merveille. Le Dieu des armées soit loué de tout.

Vertaling

In het legerkamp te Zelzate, 27 juli 1644.

Verschillende voorboden die ik niet heb kunnen vóórzijn, aangezien ik dag en nacht te paard ben om Zijne Hoogheid [Frederik Hendrik] al naar gelang van de omstandigheden te kunnen bijstaan, zullen u al globaal het nieuws hebben gebracht dat ik nu zo goed mogelijk zal detailleren, in een varkensstal, zonder tafel of stoel.

Nadat Zijne Hoogheid enkele dagen had gewerkt om de plannen van een aanval op het kanaal van Sas[-van-Gent] aan te passen, besloot hij uiteindelijk een poging daartoe te ondernemen in de nacht van de 25ste op de 26ste [juli], nadat hij hiervoor in een hinderlaag de regimenten van de kolonel [Eustachius] Puchler, de heer [Wigbold van der Does, heer] van Noordwijk, en van luitenant-kolonel [***] Bijma, die enkele verzamelde compagnieën vormen onder zijn bevel, vooruit had gestuurd.

Tegen acht uur 's avonds, op de 25ste, vertrok Zijne Hoogheid zelf met ongeveer de helft van de infanterie, terwijl de rest achterbleef onder [leiding van] de heer [Johan Wolfert] van Brederode om enkele tijd na ons op weg te gaan vanuit Maldeghem, met de bagage en de meerderheid van de cavalerie, naar genoemde drie regimenten, die daarheen, volgens hun opdracht, waren opgerukt, tot nabij Oost-Eekloo, waar men met die grote massa niet eerder kon aankomen dan tegen drie uur in de ochtend, hoewel om wat sneller te gaan, de helft van de garde bij afwisseling werd geplaatst op de karrepaarden, en de rest van de infanterie achterop bij de cavalerie.

Toen de zon dan op het punt stond op te gaan, en het voor ons nog vier tot vijf uur gaans was naar het kanaal, waar we in ieder geval niet overdag zouden moeten aankomen, besloot Zijne Hoogheid veiligheidshalve te stoppen in het genoemde Oost-Eekloo, waar iedereen verdrietig en vol van spijt was, in de veronderstelling dat de onderneming mislukt was en zelfs ontdekt door zoveel oponthoud, terwijl Zijne Hoogheid was medegedeeld dat het kanaal nog steeds geheel van volk was verlaten, volgens hetgeen men erover had gepland en met veel moeite had vastgesteld. De avond van de 26ste dus, tegen acht uur, bestegen wij andermaal de paarden en marcheerden de hele nacht volgens de oorspronkelijke bevelen, nagenoeg, die immers nagenoeg zo luidden.

Luitenant-kolonel [Jean de Carbonnières, baron van] La Chapelle[-Biron], die aan het hoofd stond van een grote groep dappere mannen, zowel officieren als soldaten en enkele vrijwilligers, gekozen omdat het goede zwemmers waren, marcheerde aan het hoofd van het geheel, gevolgd door de heer van Noordwijk met zijn regiment, met de opdracht het Fort Roijenhuse [***?] aan te vallen; dan volgde luitenant-kolonel Bijma met zijn genoemde regiment, om het Fort Ter Doncke aan te vallen. Na hem kwam de genoemde Puchler met zijn regiment, dat Sandfort [***?] moest aanvallen, en onmiddellijk daarna twee bruggen op boten leggen, welke hij met zich mee had gevoerd, naast een pontonbrug, aangezien de beide genoemde regimenten ieder een eigen pontonbrug hadden. Deze twee eerste regimenten moesten vooral naar behoefte worden ondersteund door de regimenten van [de heer Epko Tjarda van] Starckenborch en van [de heer Johan van] Wijnbergen, zoals Puchler door de Schotten. Zijne Hoogheid marcheerde achter deze twee met de infanterie en de cavalerie.

Rond half drie in de nacht kwam men aan bij het musketvuur van het kanaal, waarbij de [heer Lodewijk van Nassau] heer van Beverweert (die voorbeeldig heeft gediend in deze lange en moeizame onderneming) korte tijd tevoren ieder van de genoemde troepen over hun posities had verdeeld, waar zij hun [opdracht] met zoveel onderlinge wedijver uitvoerden, dat ik durf zeggen dat binnen een uur nadat het signaal was gegeven alles goed en perfect was gedaan. Zijne Hoogheid, die juist op het moment van Puchlers aanval, aangezien dat de belangrijkste was, arriveerde, liet, nadat hij had begrepen dat de pontonbrug was gepasseerd, de bijzondere [regimenten] oprukken, de regimenten van de Schotten en vervolgens de Fransen om te ondersteunen en te helpen. Maar de manschappen van [Eustachius] Puchler hadden het al zo goed gedaan, dat wij, terwijl wij slechts drie- of vierhonderd passen achter hem aan liepen, reeds zijn vaandels op de wallen vonden, en Zijne Hoogheid heeft direct een van de ponton-bruggen over het kanaal laten bedekken, waarover de cavalerie met grote behendigheid in galop passeerde, onder luid trompetgeschal en tromgeroffel door tamboers, naarmate de troepen arriveerden.

Een verslag van het dappere gedrag van alle officieren bij deze gelegenheid zou te lang zijn. Ik moet zeker zeggen dat allen er veel eer mee hebben verworven, en dat er wellicht lange tijd geen onderneming is geweest die beter werd uitgebuit. Die zwemmers lieten niet na, hoewel ze in wanorde waren geraakt door een grote gracht, op honderd pas van het kanaal, waar men reeds velen van hen had verwond, zonder terughoudendheid door te steken, met lansen en zwaarden in de hand, voorzover het mogelijk was ze mee te nemen, en veroverden aldus hun fort, terwijl ze enkelen van de vijand verwonden of doodden en de rest een goed onthaal biedend, na zelfs een treffen met negen man cavalerie te hebben doorstaan, welke zich op enkele van hen waren komen werpen, maar die een zodanige ontvangst kregen, dat zij zich op smadelijke wijze moesten terugtrekken, zonder een schot te hebben gelost.

Bij die zwemmers waren de [heer Henry Frédéric de Culan], heer van Buat, de heer [Frederik Hendrik] van [de] Boetselaer, de heer Nicolas d'Aumale en anderen, die geen enkele verwonding hebben opgelopen, maar D'Aumale werd geraakt door enkele schoten, die hem niet ervan konden weerhouden door te zwemmen; men hoopt dat hij geen dodelijke verwondingen heeft. Kapitein [Élie de] Gentillot heeft eveneens een verwonding opgelopen, maar minder ernstig. Van [het regiment van] Puchler is kapitein [François de] Viry, echtgenoot van de dochter [*** Mario] van [Johan Hendrik] Mario, gedood door een musketschot in zijn hart. Verder is een kapitein [Henry] Hume gewond geraakt, ook een [***] Morgan, maar zonder veel gevaar.

En verder mag de dappere actie van de heer [Sjoerd] Grovestins, kapitein van het regiment van de heer de graaf [Johann Albrecht] van Solms, niet worden vergeten, die, nadat hij zich had aangemeld om te zwemmen, hoewel hij de techniek daarvan niet beheerste, toen het moment van de bestorming naderde, zich voor enkele rijksdaalders door soldaten met touwen over het water heeft laten trekken, en, nadat dat was gebeurd, zich heeft gedragen als de dappersten.

Naarmate de andere forten, en meer dan men voornemens was aan te vallen, werden bezet, werd er naar Zijne Hoogheid bij de rand van het kanaal een hoeveelheid officieren en soldaten, gevangenen en gewonden, gebracht, nadat hier pas gisteren een nieuwe [versterking] van 600 man was gekomen uit het kamp vlakbij Antwerpen. De [***] graaf van Meghen, commandant hier, was eveneens met zijn regiment gekomen, maar nadat hij had vernomen dat wij waren doorgebroken, trok hij zich met versnelde pas terug naar Sas[-van-Gent], waar zij heel wat mensen zullen hebben geplaatst, nu zij zien dat het zal kunnen worden belegerd. Zijne Hoogheid, die de heer van Brederode opdracht had gegeven zich de achterhoede van het leger vanaf Assenede (waar hij voor hem twee regimenten infanterie en een [regiment] cavalerie heeft laten plaatsen) naar hier te komen, had voor hem een brug over het kanaal in gereedheid laten brengen, waar hij zojuist aankwam.

Toen de zon reeds hoog aan de hemel stond en de cavalerie was gepasseerd, passeerde Zijne Hoogheid eveneens, aan het hoofd van de infanterie naar hier, en hij heeft onderweg de forten van ***Rimen, ***Heijfort en dat van Zelzate gemaand en tot overgave gedwongen, zodat wij nu met een rondgang er vijf à zes hebben ingenomen. *Verschillende mensen dringen er bij Zijne Hoogheid op aan Hulst te belegeren, maar hij lijkt er meer voor te voelen om Sas[-van-Gent] in te nemen, en ik zal doorgaan u daarover elke bijzonderheid mee te delen, waarvan ik de onderhavige meedeel vanuit een plek waarvan ik in mijn vorige ¹brief wilde zeggen dat men ons er misschien het minste verwachtte, maar in zoveel verwarring en met zoveel slecht schrift dat ik mij ervoor schaam. Uw goedheid zal deze man in dit smerige kot vergeven, die na zich tot het uiterste te hebben ingespannen voor deze onderneming twee nachten niet meer heeft geslapen dan op de rug van een paard mogelijk is.*

Er wordt veel gevluucht en de verwarring is hier groot in de hitte die hier heerst. Zijne Hoogheid heeft deze vermoeienissen uitstekend doorstaan. De Oorlogsgod zij door allen geprezen.

1. Huygens aan Amalia van Solms, 24 juli 1644 (Worp 4, nr. 3632, p. 11).